Sprog og politik

Den sprogpolitiske udvikling i Catalonien og i Baskerlandet

I tiden før, under og efter Spaniens diktatur

Udarbejdet i emnefaget ”Language Planning and Policy”.
Afleveret 10. januar 2002
af Anja Suurland
Aarhus Universitet

Indholdsfortegnelse

side

1.0 Introduktion 2

2.0 Nationalisme – Indledning 3
Definition af nation
Identitet
Immigrationspolitik (3 teorier)

2.1 Nationalisme i Catalonien 5
Historie
Immigrationspolitik

2.2 Nationalisme i Baskerlandet 10
Historie
Immigrationspolitik

2.3 Opsummerende sammenligning af catalansk og baskisk nationalisme 15

2.4 Delkonklusion 17

3.0 Sprogplanlægning og sprogpolitik – Indledning 17

3.1 Den lingvistiske situation i Spanien 19
Den spanske Forfatning

3.2 Sprogplanlægning i Catalonien 21
Selvstyreloven
Normaliseringsloven for brugen af catalansk
Catalansk som undervisningssprog
Det catalanske sprogs rolle

3.3 Sprogplanlægning i Baskerlandet 27
Selvstyreloven
Normaliseringsloven for brugen af baskisk
Baskisk som undervisningssprog
Det baskiske sprogs rolle

3.4 Delkonklusion 31

4.0 Konklusion 32

Referenceliste

1.0 Introduktion

Den sprogpolitik som føres i Catalonien og Baskerlandet er udslaget af en mangeårig konflikt mellem disse to regioner og den spanske regeringsmagt. Denne konflikt har ikke kun været politisk, men i særdeleshed også sproglig, idet der i Spanien tales fire sprog, hvoraf de tre er minoritetssprog: catalansk i Catalonien, baskisk i Baskerlandet og galicisk i Galicien. Jeg har valgt at koncentrere mig om de to første, da det er de sprog som adskiller sig mest fra spansk og de sprog hvis sprogpolitik og sprogplanlægning har medført de største konflikter på det sprogpolitiske område igennem Spaniens historie.

Figur 1.1 De catalanske og baskiske regioners placering i den spanske stat (Shafir 1995: 30).

Den lingvistiske situation i Spanien er for disse to regioners vedkommende tæt forbundet med historiske, sociale og kulturelle faktorer. Disse faktorer er grundlæggende for hvordan holdningerne til de regionale sprog i Spanien har været gennem tiderne og kræver derfor stor opmærksomhed hvis man skal forstå konsekvenserne af de konflikter som de regionale minoritetssprog har bidraget med.

Begreber som nationalisme, identitet og kerneværdi er vigtige i denne sammenhæng. Både Catalonien og Baskerlandet har været "ofre" for nationalisme, men der er stor forskel på hvordan nationalismen har udspillet sig i de to regioner. Forskellen ligger blandt andet i, om der har eksisteret en fælles identitetsfølelse blandt indbyggerne i regionerne, og i hvordan disse har forholdt sig til integration af den udefrakommende del af befolkningen - den interne immigration. En anden vigtig ting er hvilken faktor der har haft status som kerneværdi i kulturen, hvilket heller ikke har

været den samme i de to regioner. Jeg vil redegøre for hvordan disse faktorer har opereret i Catalonien (afsnit 2.1) og i Baskerlandet (afsnit 2.2) fra før industrialiseringen til efter transitionen til demokrati efter diktaturets fald med Francos død i 1975.

Hele udviklingen indtil 1975 har været præget af store omvæltninger i Catalonien og i Baskerlandet, både politiske og lingvistiske. Først efter den nuværende Forfatning af 1978 har der fandtes en regulær sprogpolitisk lovgivning. De spanske regionalsprog blev anerkendt som officielle sprog sammen med spansk i deres respektive regioner. Kort tid derefter kom de regionale love for de selvstyrende regioner (selvstyrelovene), hvor der forefindes mere detaljeret information om hvilken status det catalanske og det baskiske sprog har i Spanien. I starten af 1980'erne blev der desuden vedtaget mere specifikke love (normaliseringslovene) om det catalanske og det baskiske sprogs rolle i forhold til spansk indenfor deres respektive regioner.

Jeg vil i kapitel 3.0 gennemgå denne lovmæssige udvikling i Spanien, naturligvis med speciel fokus på lovene vedrørende det catalanske og det baskiske sprog. Jeg vil se på hvilken type sprogplanlægning der finder sted i Catalonien og i Baskerlandet og hvilke konsekvenser dette fører med sig, primært inden for uddannelsessektoren.

2.0 Nationalisme

For at kunne forstå bevæggrundene bag nationalisme er det vigtigt at definere hvad en nation er. Til nationsbegrebet er der tilknyttet fem dimensioner: territorium, psykologi, kultur, historie og politik (Guibernau 1996: 58) Dvs. at en nation består af et afgrænset territorium med et folkeslag som er sig et fælles samfund og en fælles kultur bevidst. Dette folkeslag har en fælles fortid, et ønske om en fælles fremtid og kræver ret til selvbestemmelse. I alt udgør dette en følelse af samhørighed og fælles identitet, som kan karakteriseres som nationalisme.

Den nationale identitet er en kollektiv identitet. Hovedfaktorerne i en kollektiv identitet er kultur og sprog, idet det er nogle af de faktorer nationen er fælles om. Kulturen er fæstnet i den sociale og historiske kontekst, som repræsenteres af nationen og den skaber solidaritet dens medlemmer imellem. I kulturen eksisterer nogle værdier og traditioner, og en af disse er sproget. Disse værdier og traditioner, som tilsammen udgør kulturen, skaber identiteten og fremmer nationalismen (Guibernau 1996: 87-92).

Nationalismen kommer oftest aktivt til udtryk når en befolkning bliver truet på deres fælles identitetsfølelse. Det er en protest mod udefrakommende faktorer som på en eller anden måde skaber et ulige mønster i gruppens hidtidige udvikling. En sådan trussel kan have virkning på kulturelle, økonomiske og politiske omstændigheder, hvilket ses meget tydeligt i Catalonien og Baskerlandet. Den vigtigste potentielle trussel mod disse to samfund har været immigration af arbejdere fra resten af Spanien, som et resultat af den hurtige industrielle, og dermed økonomiske, udvikling som har fundet sted i disse to regioner længe før den tog sit indtog i resten af den spanske stat (Shafir 1995: 1-3 og 14). Men der er en markant forskel på hvordan Catalonien og Baskerlandet har taklet denne tilsyneladende problemskabende immigration af fattige og håbefulde arbejdere fra Spaniens øvrige regioner.

Shafir[1] (1995: 7-10) arbejder med tre forskellige teorier for hvordan en værtsnation kan vælge at behandle sine immigranter, alt efter hvor stor viljen er til at integrere dem i samfundet: *assimilation*, *segmentering* eller *multikulturalisme*.

Assimilation er udjævning og med tiden forsvinden af etniske kulturer og grupper i et samfund. Forudsætningen for en vellykket integration er opnåelsen af social mobilitet blandt immigranterne. Dvs. at det skal være muligt for dem at opnå samme status i samfundet som den indfødte befolkning. Jo større den initiale forskel er på værtsnationen og immigrantgruppen, jo længere tager assimilationsprocessen. Man forsøger altså at reducere forskellen på de forskellige etniske grupper - værterne og immigranterne.

I modsætning til assimilation forstærker eller vedligeholder segmenteringen de kulturelle forskelle de to grupper imellem. Immigrationen bygger på en økonomisk ubalance i verden som resulterer i arbejderes søgen efter beskæftigelse udenfor deres hjemegn. Kan de immigrerede arbejdere ikke opnå samme sociale status som den oprindelige befolkning (som i assimilationsteorien, hvor en stigning i, og dermed udjævning af, status forventes) bliver immigranternes udelukkelse fra værtskulturen langvarig.

Multikulturalisme lægger vægt på fordelene ved at have forskellige kulturer i en nation, og etableringen af etniske skoler og andre kulturelle institutioner illustrerer de etniske gruppers ret til at udvikle deres egen kultur. Denne fremmede kultur ses af værtsnationen som en berigelse og ikke en trussel mod det homogene samfund.

[1] Shafir er professor i sociologi ved *University of California* og jeg har valgt at bruge hans *Immigrants and Nationalists* som reference i denne opgave, idet han fremstilling af emnet er interessant, samt fordi han inkluderer de samme informationer som andre kilder jeg har læst om nationalisme i forbindelse med denne opgave (se referencelisten).

Jeg vil i dette kapitel gennemgå hvordan nationalismen kommer til udtryk i henholdsvis Catalonien og Baskerlandet. Det skal ikke være nogen hemmelighed at der er forskel på de to regioners nationalisme, hvorfor det vil være berettiget at forklare de forskellige typer af nationalisme som udspiller sig i de to regioner, samt give en forklaring på *hvorfor* de er forskellige. Til dette hører en behandling af hvordan de to regioner har grebet immigrationsproblematikken an, en problematik som har været spiren til nationalismens opståen. Som følge af immigrationsproblematikken ser vi en sproglig konflikt i de to regioner mellem det regionale sprog og spansk. Hvordan denne sproglige konflikt forsøges løst vil blive gennemgået i kapitel 3.0. Jeg vil for overskuelighedens skyld behandle de to regioner hver for sig og slutte af med en opsummerende sammenligning.

2.1 Nationalisme i Catalonien

Historie

Fra det 12. årh. var Catalonien et vigtigt handelscentrum og på trods af dets forening med Aragón (naboregionen) var det en politisk og territoriel samlet region. Også da Aragón senere blev forenet med Castilla (det centralspanske område og hovedsæde for regeringen) vedligeholdt Catalonien sin status som selvstændigt fyrstendømme. Dog medførte sammenlægningen af Castilla og Aragón en ændring af handelsruter[2] som førte til dårlige tilstande i regionen, såsom sult og pest. Der var adskillige oprør mod det castilianske styre, men uden resultat. Ikke før under Bourbon'erne i det 18. årh., hvor Catalonien blev indlemmet i Spanien, var der fremgang at spore i regionen. Uroligheder ophørte og freden var bevaret mellem det centrale styre og Catalonien. Først under industrialiseringen i slutningen af det 19. årh. satte catalanerne igen spørgsmålstegn ved tilhørsforholdet til det centrale styre (Shafir 1995: 49-53). Under Bourbon-styret blev handelsforbindelserne mellem Spanien og Europa styrket, men eftersom det centrale Spanien koncentrerede sig mere om udenrigspolitiske spørgsmål, nemlig sine kolonier, fik Catalonien og Baskerlandet et stort forspring i industrialiseringen (Heiberg 1989: 4).

[2]Fra middelhavsområdet til Atlanterhavet som følge af Amerikas opdagelse.

Figur 2.1 Catalonien (Shafir 1995:51).

Efterhånden som industrialiseringen udviklede sig i Catalonien opstod der store økonomiske uligevægtigheder imellem denne region og resten af Spanien. Det økonomiske fremskridt blev ført an af tekstilproducenter som prøvede at overbevise det centrale styre om at Spaniens fremtid lå i Catalonien. Den initiale ambition havde været et industrialiseret land med et nationalt marked, dvs. ikke kun regionen men hele Spanien skulle industrialiseres og udvikles. Pga. den centrale regerings mangel på interesse i regionens udvikling opstod ønsket om en regional regering, som bedre kunne varetage regionens interesser.

Samtidig (1830'erne) fandt en kulturel renæssance sted blandt poeter og litterater i Catalonien. Målet var at genoplive det catalanske sprog, som havde været undertrykt af spansk siden det 16. årh. Der blev fokuseret på sproget som fælles identitetsfaktor for catalanerne, og catalansk fik status som kerneværdi i den catalanske kultur (Shafir 1995: 54). Kerneværdien i en kultur kan være både sprog, oprindelse, race og religion, men for catalanerne var og er sproget den vigtigste faktor for følelsen af en kollektiv identitet (Conversi 1990:52-3). Dette hænger sammen med catalanernes holdning til immigration, som jeg kommer tilbage til senere.

I 1900-tallet fandtes der i Spanien en geografisk klasseopdeling, idet landets spidsborgere, nemlig tekstilproducenterne, befandt sig i Catalonien, mens resten af Spanien

(undtagen Baskerlandet) ikke kunne følge med i udviklingen og moderniseringen. Cataloniens økonomiske forspring i forhold til resten af Spanien var begyndelsen til den catalanske nationalisme (Shafir 1995: 61).

En anden faktor som fremmede nationalismen i Catalonien var sammenholdet under Francisco Francos diktatur i 1936 – 1975. Catalonien (samt Spaniens andre regioner) blev frataget sin regionale regering og hele landet blev styret af en centralmagt som forsøgte at udslette alt, som faldt udenfor billedet af en ensartet stat. Denne tendens til assimilation af de forskellige kulturer indenfor den spanske stat kom i Catalonien til udtryk ved at undertrykke den catalanske kultur og forbyde organisationer som kunne vække nationalfølelse. Desuden blev sproget forsøgt udslettet ved brænding af bøger og fjernelse af gadenavne; sågar inskriptioner på gravstene blev fjernet af diktaturets sympatisører. Modstanden mod Franco forenede folk på tværs af klasseskel og gjorde nationalismen endnu stærkere (Shafir 1995: 62).

Under transitionen til demokrati efter Francos død i 1975 laves Spaniens grundlov (la Constitución) fra 1978, som stadig er i virke. Den anerkender Spanien som en multinational og flersproget stat og anerkender samtidig rettigheden til selvstyre i de forskellige regioner (Spanien 1978). Forfatningen vandt pga. dette stor popularitet i Catalonien, som så kunne vende tilbage til fortidens tilstande med regional autonomi, regionalt sprog og egen kultur.

Immigrationspolitik

Som allerede nævnt kan udefrakommende faktorer være en trussel mod den kollektive identitetsfølelse, og immigration er et eksempel herpå. En homogen nation kan trues med tilstedeværelsen af immigranter som udøver en anden kultur end den der normalt praktiseres i nationen. Der er stor forskel på hvordan en nation forholder sig til immigration, alt efter hvor stor en trussel den forekommer at være for det eksisterende samfund. Lad os se på, hvordan den interne immigration forløb i Catalonien.

Som et resultat af industrialiseringen af Catalonien finder vi den interne immigration som startede så småt allerede i 1840'erne. Med intern menes, at det var immigranter fra landsbyer eller fra andre områder af Spanien som søgte mod de større catalanske byer, hovedsagelig regionens hovedstad Barcelona. Der er altså ikke tale om immigranter fra andre dele af verden. Manglen på

arbejdskraft var stor og folk strømmede til, især fra Andalusien, som var den fattigste region i landet.

Bølgen af immigranter var voldsom i slutningen af det 19. årh., men stagnerede fra 1900 til 1910 og igen under borgerkrigen 1936-1939. En ny bølge opstod som følge af Francos stabiliseringsplan fra 1959, som indikerede ønsket om Spaniens økonomiske udvikling baseret på turisme og industri. Fra 1950'erne og frem til 1975 voksede indbyggertallet i Catalonien med mere end en tredjedel, hvoraf over 40 % var fra Andalusien. Disse tal taget i betragtning er det ikke forbavsende at Catalonien fik hvad Shafir (1995: 69) kalder *"a collective identity crisis"*. I kølvandet på denne massive immigration og hurtige befolkningsvækst, hvor 36 % af befolkningen var født udenfor Catalonien, fulgte spørgsmål om catalanernes identitet. Hvad skulle der til for at blive betragtet som værende catalaner? Indtil disse år havde det catalanske sprog haft status som kerneværdi i den catalanske kultur, men var det muligt vedvarende at holde på at hovedfaktoren i den catalanske identitet var sproget, når over en tredjedel af befolkningen ikke talte catalansk? Den nationalistiske leder Jordi Pujol introducerede i 1977 catalanerne for et nyt slogan, som lød *"All those who live and work in Catalonia are Catalan"* (Shafir 1995: 70). Med dette slogan blev fokus fjernet fra sproget som identitetsfaktor og der blev for alvor sat gang i en assimilationsplan for integrationen af immigranterne. Pujols mission var at integrere alle immigranterne og lave et nyt catalansk samfund. Dette blev imødekommet med stor begejstring og det lykkedes Pujol at blive valgt til Cataloniens præsidentpost i 1980. Denne velvilje og interesse i at integrere immigranterne blev mødt med immigranternes egen vilje til at opgive noget af deres kultur og blive assimileret ind i den catalansktalende befolknings kultur. Der var altså tale om en stor imødekommenhed blandt begge parter i nationen, og det var derfor ikke svært for den oprindelige catalanske befolkning at acceptere immigranterne.

Umiddelbart forekommer dette problemfrit og ligetil, men ser man lidt nærmere på de to grupper (oprindelige catalanere og immigranter) viser det sig, at integrationen ikke har virket helt efter hensigten. Shafir (1995: 72-78) bruger studier lavet af Armand Sáez i 1980 til at vise en tydelig forskel mellem grupperne med hensyn til beskæftigelses –og beboelsesmæssige fakta. Jeg vil ikke gå i detaljer med resultatet af undersøgelserne, men blot nævne at det viser en tydelig forskel i distributionen af arbejdskraft indenfor forskellige beskæftigelsesområder.

Occupational Distribution of Native Born and Immigrants in Catalan Industry in Percentages.

Occupation	Native Born	Immigrants
Directors and upper management	74	26
Middle management and technical personnel	75	25
Clerical personnel	56	44
Skilled labor	40	60
Semi- and unskilled labor	18	82

Figur 2.2 Distributionen af arbejdskraft blandt indfødte catalanere og immigranter. (Shafir 1995:73).

De indfødte catalanere bestrider hovedparten af jobs indenfor ledelse og administration (74 % overfor 26%) mens immigranterne hovedsageligt er arbejdere, både faglærte (60 % overfor 40 %) og ufaglærte (80 % overfor 18 %). Der er altså en tydelig stratificering af arbejdsstyrken i Catalonien, hvor immigranterne besidder lav-status jobs og indfødte catalanere besidder høj-status jobs. Med hensyn til beboelsesmæssige fakta er der også en forskel på de to grupper. Immigranter bor oftest i forstæderne til Barcelona, i betonbyggeri, mens de oprindelige catalanere ikke er at finde i disse områder.

De indfødte catalanere sidder altså på poster som gør dem i stand til mere eller mindre egenhændigt at kontrollere regionens økonomi. Immigranterne har ikke nogen direkte indflydelse på Cataloniens udvikling, og er derfor ikke nogen trussel for samfundet. Desuden tyder det ikke på at der er megen social mobilitet blandt immigranterne, som jo ifølge assimilationsteorien er en forudsætning for en vellykket integration (se side 3 kapitel 2.0).

Imidlertid var der en vilje blandt immigranterne til at blive integreret i det catalanske samfund. Mange var villige til at opgive deres egen kultur og lære det nye sprog for at blive assimileret ind i den nye kultur. Dette skyldes for det første at det catalanske sprog havde en høj status, som følge af den økonomiske udvikling. For det andet var størstedelen af de immigranter der kom til Catalonien fra Andalusien, og havde derfor ingen eller meget lidt uddannelse. Samtidig havde de ikke den samme nationalfølelse som de immigranter der kom til Baskerlandet fra Castilla (se afsnit 2.2). Disse to faktorer gør, at de måske følte, at de ikke havde så meget at tabe ved at integrere sig i det catalanske samfund (Shafir 1995: 79-81).

Det var den accelererende økonomiske udvikling i forhold til resten af Spanien som i Catalonien lagde grundstenen for nationalismen. Dette gælder også for Baskerlandet, men på trods af dette fælles udgangspunkt har nationalismens udvikling været ganske forskellig i de to regioner. Den interne immigration har på ingen måde været velkommen i de baskiske provinser, som det var tilfældet i Catalonien, og vi skal se på hvorfor dette er tilfældet.

2.2 Nationalisme i Baskerlandet

Historie

Sædvanligvis siger man at Baskerlandet består af syv provinser, som strækker sig langs Biscayabugten fra Nordspanien forbi Pyrenæerne og ind i Frankrig. Fire af provinserne ligger i Spanien: Vizcaya, Guipúzcoa, Alava og Navarra, mens de resterende tre ligger i Frankrig[3]. Vizcaya, Guipúzcoa og Alava (på baskisk: Bizkaia, Gipuzkoa og Alaba) udgør *la Comunidad Autónoma Vasca* (baskisk selvstyre region), mens Navarra er en selvstændig region, som jeg har valgt ikke at behandle i denne opgave.[4] De baskiske provinser i Spanien har ikke altid bestået af en samlet region, som de gør nu, men har alle på et eller andet tidspunkt gennem historien været forbundet med Castilla, enten gennem alliance eller ved erobring. Dog har de hver især haft selvstyrende politiske systemer helt indtil det 19. årh. (Heiberg 1989: 20 og Shafir 1995: 88).

Figur 2.3 Baskerlandet (Heiberg 1989: 12).

[3] De franske provinser vil ikke blive behandlet i denne opgave, idet inddragningen af Frankrigs politik ikke vil være relevant for en sammenligning af to selvstyrende regioner i Spanien.
[4] Navarra (Nafarroa) består af et baskisktalende område, et bilingualt område (spansk og baskisk) og et spansktalende område.

Occupational Distribution According to Place of Birth in the Basque Country (including Navarra).

Occupational Category	Native-Born Basque	Immigrant
Management, executives, professionals, and high-level technical workers	73	27
Middle-level technicians and employees	71	29
Skilled workers and clerks	72	28
Semi-skilled workers	62	38
Unskilled workers	53	47

Pga. Baskerlandets favorable placering med kontakt til det øvrige Europa blev der i det 12. årh. oprettet handelscentre i de baskiske provinser. Disse nye byer blev finansieret af Castilla, som på daværende tidspunkt udgjorde centrum for regeringsmagten. Byerne, hvor Bilbao, San Sebastián og Vitoria var de største, blev hovedsageligt beboet af tilflyttede spansktalende handelsfolk, mens folket på landet bestod af den oprindelige baskiske befolkning. Dvs. at Baskerlandet allerede tidligt har været præget af en splittelse i befolkningen, hvor man på den ene side havde den "castilianiserede" bykultur der økonomisk og politisk stod stærkt i området, og på den anden side de baskisktalende bønder som kun havde lille indflydelse i politiske spørgsmål. Stridighederne mellem disse to befolkningsgrupper fortsatte op igennem middelalderen og ophørte under ingen omstændigheder ved industrialiseringens indtog i sidste halvdel af 1800-tallet (Heiberg 1989: 14 og Shafir 1995: 89).

Den største indtægtskilde i Baskerlandet under industrialiseringen var stålindustrien. Grundet Baskerlandets store antal af miner eksisterede der en voksende eksport af jern og stål til udlandet. Minerne ejedes af kun fem til ti familier i byerne, som pga. deres tilhørsforhold til Castilla var tættere forbundet med Spanien end med resten af Baskerlandet, hvilket igen understreger forskellen mellem handelseliten og bønderne. De baskiske bønder blev pga. økonomiske trange kår imidlertid tvunget til at opsøge byerne i håb om bedre betalt arbejde. Tilstrømningen var stor, både af bønder, som fandt arbejde på små fabrikker, og af immigranter fra andre egne af Spanien, mest Castilla og León, som hovedsageligt fandt arbejde på stålværkerne (Shafir 1995: 93-5).

Imidlertid var industrialiseringen set med baskiske øjne ikke en positiv udvikling for regionen. Moderniseringen af Baskerlandet udgjorde en trussel mod de oprindelige baskiske traditioner og kulturen. Som allerede nævnt tilhørte de baskiske bønder ikke den økonomiske elite og var derfor imod industrialiseringen og den stadig voksende kapitalisme. Set i denne

sammenhæng var det ingen overraskelse at oprettelsen af det første baskiske nationalistparti PNV (Partido Nacionalista Vasco) i 1894 vandt stor støtte fra de oprindelige baskere. I spidsen for PNV var Sabino Arana, hvis politiske program var meget radikalt.

Aranas mål var uafhængighed fra Spanien. Baggrunden for hans politiske program lå i hans syn på spaniere generelt, som han mente var baskerne underlegne på flere punkter. De var amoralske, ukatolske og socialistiske, men vigtigst anså Arana spanierne for at være racemæssigt degenererede. Ved uafhængighed fra Spanien kunne man forbyde spanierne adgang til Baskerlandet og forhindre giftermål mellem spaniere og baskere, og derved sikre den baskiske races overlevelse. Udfra disse holdninger er det tydeligt at Arana ikke kun var nationalist, men i høj grad også racist (Shafir 1995: 95-9).

Der findes mange uunderstøttede teorier og uenigheder om baskernes oprindelse, og Arana har ikke været den eneste som mente at baskerne er genetisk forskellige fra andre folkeslag i de omkringliggende områder. Ligeledes har der altid været tvivl om hvorfra det baskiske sprog kommer og på trods af megen forskning i emnet er man endnu ikke kommet til en afgørelse. Der er ifølge Heiberg (1989: 13) derimod ingen tvivl om at baskiske nationalister anser sig selv som tilhørende den ældste og reneste overlevende race i Europa.

Ifølge Arana var den baskiske kollektive identitet afspejlet i racerenhed, og ikke i sproget, som det var tilfældet i Catalonien. Det baskiske sprog var allerede på Aranas tid temmelig truet. I 1700-tallet talte ca. 50 % af den baskiske befolkning baskisk, mens antallet hundrede år senere var svundet ind til kun 5 % (Shafir 1995: 97). Hverken Aranas ønske om baskisk uafhængighed fra Spanien eller hans racistiske holdninger blev anerkendt af regeringen, og han blev fængslet allerede i 1895 og igen i 1902. Kort tid efter døde han, og PNV holdt lav profil i årene op til Francos magtovertagelse i 1936.

Statskuppet splittede de baskiske provinser op, både fysisk og holdningsmæssigt. Alava og Navarra støttede Franco, mens Vizcaya og Guipúzcoa, som var de mest industrialiserede provinser, gik imod ham. Som vi allerede har set i afsnit 2.1 s. 6 var Francos ønske et forenet Spanien. Den baskiske kultur og sproget blev undertrykt, som i Catalonien, og nationalisterne blev tvunget i eksil (Shafir 1995: 101-2).

I 1950'erne dukkede der igen nationalistiske bevægelser op i Baskerlandet. Undertrykkelse af regionen var uudholdelig for nationalisterne og kravet om løsrivelse og autonomi var igen på dagsordenen. Hovedtalerne for dette var det nye parti ETA (Euskadi Ta Askatasuna – "Baskerlandet og frihed"), hvis fortalere og medlemmer hovedsageligt bestod af folk fra landet, der,

som resultat af industrialiseringen, var blevet truet på deres traditioner og kultur. Denne nye bølge af nationalisme i Baskerlandet har sine rødder i Aranas PNV, men dens metoder var og er anderledes. Den dag i dag står ETA ikke tilbage for brugen af vold i et desperat forsøg på at få gennemført sine krav om bevarelsen af de baskiske traditioner. Den støtte som ETA modtog fra befolkningen under diktaturet i kampen for demokrati er i dag betydelig mindre. De nationalistiske partier tager afstand fra ETAs brug af vold og terror, men er enige med dem i de separatistiske ideer[5] (Shafir 1995: 109-10 og 126-7).

Immigrationspolitik

I de sidste årtier af det 19. årh. voksede indbyggertallet i de baskiske provinser med næsten 50 %. Når så stor en andel af befolkningen er tilflyttere må det resultere i nogle problemer for den oprindelige befolkning, hvilket også skete i Baskerlandet. Baskerlandet var ikke en særlig homogen nation før immigrationen pga. tilstedeværelsen af den spanske økonomiske elite i de større byer, men med immigrationen blev dette selvfølgelig ikke bedre og baskerne følte sig truet på deres fælles identitet og kultur. Desuden var det svært for de immigranter som ankom til Baskerlandet før oprettelsen af Aranas nationalistparti at blive integreret i samfundet. De kom hovedsageligt fra Castilla, hvilket gjorde at de for det første identificerede sig mere med Castilla end med Baskerlandet. For det andet kunne de ikke bruge det baskiske sprog som hjælpemiddel til integration, idet det praktisk talt ikke blev brugt udover i religiøs sammenhæng (Shafir 1995: 95-7).

Industrialiseringen førte mange ændringer med sig, og baskernes svar derpå var oprettelsen af PNV, som kørte en meget defensiv og fjendtlig politik overfor immigranterne. Den baskiske nationalisme gjorde det endnu sværere for immigranterne at integrere sig, som det klart og tydeligt fremgår af Aranas ideer. Immigranterne var direkte uønskede i den baskiske region.

Den anden immigrationsbølge som tog fart i 1950'erne og 1960'erne blev fulgt op af nye generationer af nationalister, nemlig tilhængerne af ETA, som var forsvarere af den traditionelle levemåde og kultur, og imod diktaturet og det centrale styre. Samtidig med kampen for selvstændighed kæmpede ETA for demokratiet og imod diktaturet. Nationalisterne indså at for at vælte Franco var en fællesspansk revolution nødvendig og man accepterede et samarbejde med de spanske immigranter og de spanske politiske partier. Denne holdningsændring indenfor nationalismen førte til, at der blev set lidt mere positivt på immigrationen end på Aranas tid. ETA har dog aldrig meldt klart ud hvilken holdning de har til immigranterne (Shafir 1995: 113-4) men

[5] ETAs virke i Baskerlandet er en kompleks affære, og min fremstilling af emnet er temmelig simplificeret, men tilstrækkelig i denne sammenhæng.

man kan måske forestille sig, at de, som udløbere af PNV og fortalere for uafhængighed fra Spanien, ikke er overvældende begejstrede for immigranter.

I Shafir (1995: 5, 4-7) lyder det: *"The imbalance between the immigrants' readiness and the measure of the nationalist opposition indicates that the causes of antiimmigrant hostility are usually found among the hosts"*. Dette viser sig også at være tilfældet i Baskerlandet, men en anden vigtig faktor spiller også ind: immigranternes vilje til integration. I Baskerlandet var de spanske arbejderes interesse i integration ind i det baskiske samfund ikke ret overbevisende. Årsagen til dette skal findes i den beskæftigelsesmæssige fordeling af indfødte baskere og immigrerede spaniere.

Occupational Distribution According to Place of Birth in the Basque Country (including Navarra).

Occupational Category	Native-Born Basque	Immigrant
Management, executives, professionals, and high-level technical workers	73	27
Middle-level technicians and employees	71	29
Skilled workers and clerks	72	28
Semi-skilled workers	62	38
Unskilled workers	53	47

Figur 2.4 Distributionen af arbejdskraft blandt indfødte baskere og immigranter. (Shafir 1995: 117).

Kigger man på distributionen af indfødte baskere og immigranter med henblik på jobtype, ses det at hovedparten af lederjobs o. lign. besiddes af indfødte baskere (73 % overfor 27%). Procent tallet for mindre prestigefyldte jobs viser imidlertid at de indfødte baskere også besidder denne type jobs. F.eks. er hovedparten af de ufaglærte arbejdere overraskende nok indfødte baskere, om end forskellen mellem indfødte og immigranter ikke er så udtalt (53 % overfor 47%). Disse fakta indikerer at det ikke decideret er baskerne der sidder på magten i Baskerlandet, samt medvirker til, at immigranternes integration ind i den baskiske kultur ikke er særlig nødvendig for at leve og overleve i Baskerlandet (Shafir 1995: 116-118).

2.3 Opsummerende sammenligning af catalansk og baskisk nationalisme

Som det fremgår fra ovenstående redegørelser for catalansk og baskisk nationalisme og immigrationspolitik, er der nogle meget sigende faktorer som ligger til grund for hvordan nationalismen kommer til udtryk i disse to regioner.

Først og fremmest er det nødvendigt at se på hvilke historiske faktorer der har haft en indflydelse på eksistensen af forskellige nationalistiske tilgange i de to regioner. Det område hvor man tydeligst ser denne forskellighed kommer til udtryk er behandlingen af immigrationsproblematikken.

Som vi så i afsnit 2.1 s. 7 var størsteparten af immigranterne som kom til Catalonien fra Andalusien. De havde et meget lavt uddannelsesniveau og intet videre tilhørsforhold til centralregeringen i Castilla. Det var forholdsvis nemt for denne gruppe at integrere sig ind i den catalanske kultur, idet den havde mere prestige end deres egen kultur. Vigtigt er selvfølgelig at de blev budt velkommen af den catalanske regering og befolkning, hvilket gjorde situationen lettere. Immigranterne i Catalonien kunne på ingen måde true catalanerne, hverken med hensyn til identitetsfølelsen eller magt. Der var en klar magtfordeling i Catalonien, hvor de indfødte sad på beslutningstagernes poster, mens immigranterne arbejdede for dem.

I Baskerlandet, derimod, var denne magtfordeling ikke nær så polariseret, og også baskerne selv tilhørte arbejdsstyrken. For immigranterne i begge regioner var der ikke særlig stor opadgående social mobilitet, hvilket er nødvendigt for en vellykket integration. Forbliver immigranterne i de samme samfundsroller altid, opstår der en segmentering af de indfødte overfor immigranterne, og integrationen kan ikke gennemføres (jvf. kapitel 2.0). Immigranterne i Baskerlandet kom primært fra Castilla, som havde et væsentligt højere uddannelsesniveau end i Andalusien. Desuden var disse immigranter allerede i besiddelse af en stærk nationalfølelse og identifikation med Castilla, hvilket gjorde det svært, om end uønskeligt, for dem at give slip på deres kultur for at blive integreret ind i den baskiske kultur. Der eksisterede imidlertid heller ikke noget stærkt ønske for dem om at blive integreret, og dette forenet med nationalistpartiets racisme under den første immigrationsbølge gjorde integrationen umulig at gennemføre for nogen af parterne.

Sprogets rolle i integrationen er en anden vigtig faktor. I Catalonien bekymrede man sig om sprogets overlevelse efter at det havde været undertrykt af spansk i nogle hundrede år. Det catalanske sprog havde status som kerneværdi i samfundets kollektive identitet, og blev pga. dette også et vigtigt element i integrationen, idet immigranterne gerne ville lære at tale catalansk. I Baskerlandet i slutningen af 1800-tallet blev sproget ikke betragtet som vigtigt, og Sabino Arana udnævnte racerenheden frem for sproget som kerneværdi i den baskiske identitet. Dette skyldtes bl.a. den interne splittelse i Baskerlandet, samt at der ikke var ret mange talere af baskisk (5 %). Det

baskiske sprog var derfor hverken nødvendigt eller aktuelt som middel til social mobilitet for immigranterne.

2.4 Delkonklusion

Som nævnt i introduktionen (kapitel 1.0) er den lingvistiske situation i Spanien tæt forbundet med historiske, sociale og kulturelle faktorer. Disse faktorer indikerer meget vel hvordan forskellige forhold i et samfund kan have indflydelse på dets sprog. Som allerede gennemgået ovenfor har der gennem historien været en væsentlig forskel på Catalonien og Baskerlandet, både hvad angår de to regioners kultur, men vigtigere er forskellen på deres sprogs status. Denne forskel er vedvarende, og for at kunne forstå den lingvistiske situation i Catalonien og i Baskerlandet efter transitionen til demokrati er det nødvendigt at have kendskab til historien. De historiske og kulturelle faktorer, såsom nationalismen, har haft indflydelse på de to regioners lingvistiske situation, hvilket stadig uden problemer kan spores den dag i dag.

Vi har set hvordan nationalisme kan skabes på baggrund af en udefrakommende trussel mod en eksisterende kultur. Dette er hvad der er sket i Catalonien og i Baskerlandet, hvor immigranterne har truet den eksisterende catalanske og baskiske kultur. Tilstedeværelsen af en anden kultur medfører ofte også tilstedeværelsen af et andet sprog end det, som normalt tales af den oprindelige befolkning. Når to (eller flere) sprog skal fungere sammen i et område, kan det føre til sproglige konflikter de to sprog imellem, og dermed sprogenes talere imellem. Både i Catalonien og i Baskerlandet tales to sprog, catalansk og spansk og baskisk og spansk. Dette har ført til en del sproglige konflikter, som har styrket nationalismen og svækket den kollektive identitetsfølelse blandt indbyggerne i disse regioner. I næste kapitel skal vi se på, hvordan man har forsøgt at løse dette problem.

3.0 Sprogplanlægning og sprogpolitik

"In the simplest sense, language planning is an attempt by someone to modify the linguistic behaviour of some community for some reason" (Kaplan & Baldauf 1997: 3 n.).

Så simpelt og ligetil kan det lyde. Men der mangler i dette citat en hel del definitioner, bl.a. på *hvem* denne sprogplanlægning[6] skal foretages af, *hvorfor* den er vigtig og *hvem* der skal have fordel af den.

Jeg vil fokusere på sprogplanlægningen og sprogpolitikken i Catalonien og i Baskerlandet, som indledningsvist og meget kort kan resumeres på følgende måde:

Sprogplanlægningen i både Catalonien og i Baskerlandet er resultatet af regionernes selvstyrende regeringers ønske om en ændring i befolkningens lingvistiske adfærd. Et sådant ønske kan opstå af forskellige årsager, ofte er det sociologiske og humanitære grunde som danner baggrunden for en sprogplanlægningsproces. Både det catalanske og det baskiske sprog er blevet vurderet til at være i fare for at uddø. Dette medfører samtidig en fare for, at de to regionale kulturer også vil forsvinde. For at afhjælpe et sådant fremtidigt problem, har de to regioners regeringer udfærdiget en sprogpolitik i form af lovgivninger som skal hjælpe sproget, og dermed kulturen, til at overleve. Sprogplanlægningen i de to regioner udføres med størst effekt i uddannelsessektoren.

Denne form for sprogplanlægning kaldes makro sprogplanlægning, og betyder at den har effekt i hele det samfund, hvor den skal gælde, og ikke kun på et begrænset område (Kaplan & Baldauf 1997: 52). Når initiativet til planlægningen kommer ovenfra, dvs. fra regeringen eller tilsvarende højtstående instans, er der tale om en top-down planlægning, hvor det netop er regionens autoriteter som tager beslutningerne om sprogplanlægningen (Kaplan & Baldauf 1997: 196).

Disse to karakteristika ved sprogplanlægningen (makro og top-down planlægning) er de hyppigst forekommende, og nedenfor skal vi se nærmere på hvordan de udmønter sig i sprogplanlægningen og sprogpolitikken i Catalonien og i Baskerlandet. De vigtigste lovbestemmelser for disse to minoritetssprog finder vi i den spanske Forfatning (afsnit 3.1), i regionernes selvstyrelove, samt i normaliseringslovene for disse to regionale sprog. Disse lovgivninger vil blive gennemgået i afsnit 3.2 (for Catalonien) og i afsnit 3.3 (for Baskerlandet).

Udfra dette vil det blive nærmere belyst *hvem* denne sprogplanlægning foretages af, *hvorfor* den er vigtig og *hvem* der skal have fordel af den. Desforuden vil jeg, ved at se på implementeringen af sprogplanlægningen –og politikken i uddannelsessektoren, redegøre for *hvordan* den i praksis er tænkt at skulle udføres.

[6] Sprogplanlægning er en kompliceret proces, og det skal med det samme gøres klart, at jeg ikke har i sinde at beskrive alle de forskellige sprogplanlægningsmodeller eller formål i denne opgave.

3.1 Den lingvistiske situation i Spanien

Gennemgangen af Spaniens historiske og politiske udvikling viser, at man fra den spanske regerings side igennem århundreder ikke har værdsat tilstedeværelsen af forskellige sprog og kulturer indenfor den spanske stat. Naturligvis har man været sig forskelligheden bevidst, men der har aldrig været noget initiativ fra centralregeringen til at prøve at fremme de regionale minoritetssprog. Man kan tale om, at der i Spanien i adskillige år har eksisteret hvad Kaplan & Baldauf (1997: 230-2) kalder *negativ sprogplanlægning*. Denne type sprogplanlægning kommer til udtryk når man ønsker at formindske et samfunds lingvistiske muligheder, dvs. have så få sprog som muligt i et samfund. Som beskrevet i kapitel 2.0 forsøgte man under Francos diktatur at udrydde minoritetssprogene og kulturerne i Spanien og gøre Spanien til en homogen stat med et homogent sprog: spansk.

Diktaturets ønske om et ensartet Spanien udgjorde en stor fare for minoritetssprogene og de tilsvarende kulturer i Spanien. På trods af denne fare har sprogene, og dermed kulturerne, overlevet undertrykkelsen takket være befolkningens kollektive identitetsfølelse. Catalonien og det catalanske sprog er et mønstereksempel på dette, mens Baskerlandet, pga. diverse faktorer, halter bagefter som beskrevet i afsnit 2.2.

Den spanske Forfatning

Med diktaturets fald ændrede den spanske stat sig radikalt. Forfatningen (*la Constitución Española*) blev udarbejdet og implementeret i 1978, tre år efter Francos død. Spanien blev en stat med demokrati og parlamentarisk monarki. De forskellige regioner fik ret til selvstyre, som det står Forfatningens artikel 2: *"La nación española [...] reconoce y garantiza el derecho a la autonomía de las nacionalidades y regiones que la integran y la solidaridad entre todas ellas"* ("Den spanske nation anerkender og garanterer, for de nationaliteter og regioner som udgør den, retten til selvstyre og solidaritet mellem dem alle" (min oversættelse)) (Spanien 1978: art. 2).

Samtidig med oprettelsen af de autonome regioner vendte den faretruende udvikling for minoritetssprogene sig også. Udfærdigelsen af den nye Forfatning gav helt nye rettigheder til de regionale sprog indenfor den spanske stat. Art. 3 stk. 1-3 i Forfatningen lyder:

1. *"El castellano es la lengua española oficial del estado. Todos los españoles tiene el deber de conocerla y el derecho a usarla".*

(”Spansk er statens officielle sprog. Alle spaniere har pligt til at kende det og ret til at bruge det”).

2. *”Las demas lenguas españolas serán también oficiales en las respectivas comunidades autónomas de acuerdo con sus estatutos”.*
   (”De øvrige spanske sprog vil også være officielle i de respektive autonome regioner i overensstemmelse med deres selvstyrelove”).
3. *”La riqueza de las distintas modalidades lingüísticas de España es un patrimonio cultural que será objeto de especial respeto y protección”.*
   (”De forskellige lingvistiske formers righoldighed i Spanien er en kulturarv som vil være genstand for speciel respekt og beskyttelse” (min oversættelse)) (Spanien 1978: art.3, stk. 1-3).

Holdningsændringerne mht. minoritetssprog ses tydeligt i denne art. 3 stk. 2-3 i den spanske Forfatning. Fra at have været genstand for undertrykkelse under diktaturet får de regionale sprog nu status som officielle sprog, samt bliver anset som værende en vigtig kulturarv, som skal vises respekt og beskyttes.

Imidlertid må regionalsprogene dele den officielle status med spansk, hvilket betyder at rettigheden til at bruge regionalsprogene er noget særligt for befolkningen i de regioner hvor et sådant tales. Regionalsprogenes status som officielle sprog er begrænset til disse regioner, og de er ikke officielle i hele den spanske stat.

Er et sprog blevet erklæret officielt i et område er det vigtigt at man også kan garantere at dette sprog bliver lært af befolkningen. Men hvordan griber man tingene an, når der eksisterer to officielle sprog i den samme region?

3.2 Sprogplanlægning i Catalonien

Den catalanske region opnåede selvstyre i 1979. Rettigheden til selvstyre for de forskellige regioner i Spanien blev fastslået i Forfatningen af 1978 (art. 2), som nævnt i foregående afsnit (3.1). I indledningen til den catalanske selvstyrelov (*ley orgánica de estatuto de autonomía de Cataluña*) står der, at selvstyreloven er udtryk for den catalanske kollektive identitet, samt at den definerer sin styreform og sine relationer med staten i overensstemmelse med Forfatningen (Spanien/Catalonien

1979b: indledningen). Dette betyder ligeledes, i overensstemmelse med art. 3 i Forfatningen, at både spansk og catalansk anerkendes som officielle sprog i Catalonien.

Selvstyreloven

Selvstyreloven er lavet på opfordring af højeste instans i Catalonien, nemlig selvstyreregeringen. Det er dennes ansvar at gennemføre bestemmelserne vedtaget i lovgivningen, samt sørge for at disse bestemmelser gør sig gældende i regionen i praksis.

Lovbestemmelserne i den catalanske selvstyrelov om den lingvistiske situation i Catalonien lyder således:

Art. 3, stk. 1-3:

1. *"La lengua propia de Cataluña es el catalán".*
   ("Cataloniens eget sprog er catalansk")
2. *"El idioma catalán es el oficial de Cataluña, así como también lo es el castellano, oficial en todo el estado español".*
   ("Catalansk er Cataloniens officielle sprog, ligesom spansk, som er officielt i hele den spanske stat, også er det").
3. *"La Generalidad garantizará el uso normal y oficial de los dos idiomas, adoptará las medidas necesarias para asegurar su conocimiento y creará las condiciones que permitan alcanzar su plena igualdad en lo que se refiere a los derechos y deberes de los ciudadanos de Cataluña".*
   ("den catalanske regering vil garantere den normale og officielle brug af de to sprog; den vil tage de nødvendige forholdsregler for at kendskabet til dem sikres og den vil skabe omstændigheder som tillader at sprogenes fulde lighed opnås hvad angår Cataloniens borgeres rettigheder og pligter" (min oversættelse)) (Spanien/Catalonien 1979b: art.3, stk. 1-3).

Catalansk har altså officiel status indenfor den catalanske region sammen med spansk. Udover at have to officielle sprog i Catalonien, skal disse sprog også have samme status, dvs. den catalansktalende del af befolkningen i Catalonien skal have samme rettigheder og pligter, som den spansktalende del, ligegyldig hvilket sprog man vælger at bruge.

Har man anerkendt tilstedeværelsen og brugen af to officielle sprog i et område er det også nødvendigt at kunne garantere at disse sprog vil blive lært af befolkningen. Dette er også målet med selvstyreloven, som vi ser i art. 3 stk. 3 ovenfor. Men hvordan gøres dette bedst?

Et fordelagtigt sted at starte er i uddannelsessektoren. Man er her sikker på at fra implementeringens starttidspunkt vil alle de efterfølgende generationer i befolkningen blive præsenteret for de praktiske konsekvenser af en lovgivning om hvilke sprog der (skal) tales i det område lovgivningen dækker.

Eftersom det under diktaturet var forbudt at tale catalansk var der naturligvis heller ingen mulighed for at blive undervist i sproget. Undervisningssproget i Catalonien har næsten altid været spansk[7], men efter 1975 skete der afgørende ændringer på dette felt.

Implementeringen af selvstyreloven på uddannelsesområdet kan man dele op i to perioder: 1978-1983 og 1983-1988 (Artigal 1991: 67-78). Allerede før selvstyrelovens tilblivelse kom der i 1978 et dekret (Catalonien 1978) om at catalansk skulle være et obligatorisk fag i skolen. Foruden at fremme skoleelevernes kendskab til catalansk, både talt og skrevet, blev det vedtaget at der skulle oprettes læreruddannelser i catalansk sprog og kultur.

I de efterfølgende år, frem til 1983, blev der undervist i catalansk, dvs. om sproget og kulturen. Men det blev efterhånden tydeligt, at denne form for undervisning var utilstrækkelig, og ikke førte til den spansktalende del af befolkningens beherskelse af catalansk. I 1982 var omkring 40 % af eleverne som modtog undervisning i catalansk stadig ikke i stand til at udtrykke sig på catalansk (Artigal 1991: 68).

Normaliseringsloven for brugen af catalansk

De praktiske kendsgerninger levede altså ikke op til forventningerne fremsat i selvstyreloven (art. 3 stk. 3), som hævdede, at der skulle skabes kendskab til de to officielle sprog og at disse skal være lige i samfundet. Denne uheldige og utilstrækkelige situation bliver der rettet op på i 1983, hvor normaliseringsloven om catalansk laves (*ley de normalización lingüística en Cataluña*) (Catalonien 1983). I normaliseringslovens indledning lyder det (min oversættelse): *"denne lov har til hensigt at overvinde den aktuelle lingvistiske ulighed ved at tilskynde normaliseringen af brugen af catalansk i hele det catalanske territorium"*. I art. 1 lyder den videre (min oversættelse): *"Den nærværende lov har som formål at udvikle art. 3 i selvstyreloven for at gennemføre normaliseringen af brugen af det*

[7] Dog var catalansk anerkendt som undervisningssprog under den anden spanske Republik 1931-1939.

catalanske sprog i alle dets områder og garantere den normale og officielle brug af catalansk og spansk".

Der er altså tale om, at uligheden mellem de to officielle sprog skal udlignes ved at gøre brugen af catalansk normal og officiel, ligesom brugen af spansk er det. Artiklerne 14 – 19 beskriver hvordan dette via uddannelsessektoren skal gennemføres. Især art. 14, stk. 3-4 og art. 15 er interessante:

Art.14 stk. 3-4:

3. *"La lengua catalana y la lengua castellana deben ser enseñadas obligatoriamente en todos los niveles y los grados de la enseñanza no universitaria".*
   ("Det catalanske og det spanske sprog bør være obligatoriske i undervisningen på alle niveauer og alle klassetrin indtil universitetet").
4. *"Todos los niños de Cataluña, cualquiera que sea su lengua habitual al iniciar la enseñanza, deben poder utilizar normal y correctamente el catalán y el castellano al final de sus estudios básicos".*
   ("Alle børn i Catalonien, ligegyldig hvilket sprog der er deres sædvanlige ved påbegyndelsen af skolegangen, bør kunne bruge catalansk og spansk korrekt ved endt grundskolegang" (min oversættelse)). (Catalonien 1983: art. 14, stk. 3-4).

Artikel 15, som også er vigtig i denne sammenhæng, siger at elever som ikke har et tilstrækkeligt kendskab til både catalansk og spansk ved endt grundskolegang ikke vil få udstedt et eksamensbevis.

Der blev, som det ses, indført nogle stramninger i den catalanske sprogpolitik, for at kunne opnå lighed mellem catalansk og spansk blandt befolkningen. Midlet til at opnå denne lighed var bl.a. indførelsen af en revolutionær ændring i undervisningsmetoden.

Catalansk som undervisningssprog

Den hidtidige undervisning i catalansk var ikke tilstrækkelig til at opnå lighed i brugen af de to officielle sprog i Catalonien og denne situation krævede en afgørende ændring af undervisningsmetoden i grundskolen. Inspireret af den lingvistiske situation i Canada[8], hvor man længe har brugt *Immersion Programs* i skolesystemet med stor succes, indførte man i 1983 *Immersion* programmer i Catalonien. *Immersion* er en undervisningsmetode som praktiseres i

[8] I Canada er både engelsk og fransk officielle sprog. Fransk tales hovedsageligt i Quebec, mens engelsk tales i resten af staten.

tosprogede områder, og som går ud på at undervise på det sprog, som ikke er elevernes modersmål. Dvs. at elevernes dominerende sprog i hjemmet ikke også skal være det dominerende i skolen, men at man derimod i undervisningen skal fremme brugen af det "svagere" sprog. Der undervises i alle typer af fag på dette sprog, og ideen er at fjerne fokuseringen fra det sproglige aspekt og derved basere undervisningen på selve beskeden. Man forsøger altså at glemme sprogets form til fordel for dets funktion (Krashen 1989: 57-60).

Formålet med denne metode i Catalonien var at få de catalansktalende skoleelever til at lære spansk, og de spansktalende til at lære catalansk. På den måde ville man med tiden kunne opnå de to sprogs lighed i regionen.

Der ses en betydelig udvikling i antallet af elever som følger disse *immersion* programmer med catalansk som undervisningssprog. Fra slet ikke at eksistere før 1983 var der i skoleåret 1989/90 56 % af de catalanske skoleelever, som fulgte undervisning med catalansk som undervisningssprog. Procenttallet for skoleelever med spansk som undervisningssprog er faldet drastisk fra 100 %[9] før 1983 til kun 10 % i 1990.

	Elever i % 1986/87	Elever i % 1989/90
Catalansk	42 %	56 %
Catalansk og spansk	33 %	34 %
Spansk	25 %	10 %

Tabel 3.1 Udviklingen i antallet af elever i *immersion* programmet fra årene 1986/87 til 1989/90 (Argente 1993: 95).

Det er tydeligt ud fra disse tal, at der er sket en rivende udvikling i interessen for det catalanske sprog. Under diktaturet og før selvstyrelovens tilblivelse eksisterede catalansk end ikke som et fag i skolen. Med normaliseringsloven fra 1983 går sproget over til at blive undervisningssprog i grundskolen for alle fag, og spansk bliver på de fleste skoler reduceret til kun at være et fag der undervises *i*.

Generelt har man opnået et udbredt kendskab til catalansk. I følgende tabel, som er sammensat af informationer fra *Institut d'Estadística de Catalunya* (IDESCAT) (Cataloniens institut for statistik) fra årene 1986 (Lincaweb: 1996), 1991 og 1996 (IDESCAT) ses udviklingen for kendskabet til catalansk blandt den catalanske befolkning.

	% 1986	% 1991	% 1996	Udvikling

[9] Jeg skriver her 100 %, idet catalansk jo var forbudt under diktaturet, og spansk var det eneste undervisningssprog før 1983.

				1986-1996 i %
Forstår catalansk	90,6	93,8	95,0	4,4
Taler catalansk	64,2	68,3	75,3	11,1
Læser catalansk	60,7	67,6	72,4	11,7
Skriver catalansk	31,6	49,9	45,8	14,2

Tabel 3.2 Procenttal for catalansk i Catalonien fra 1986-1996 (IDESCAT og Lincaweb).

Der er en betydelig fremgang for både forståelsen af catalansk, talere af catalansk og dem, der kan læse catalansk gennem alle årene. Fra 1991 til 1996 er der dog en nedgang for det litterære kendskab til sproget, men hvis man ser på hele udviklingsperioden er der en klar fremgang på 14,2 %[10] . Det er desuden værd at tilføje, at kun 5 % af den catalanske befolkning ikke forstår catalansk.

Det har desværre ikke været muligt at undersøge om udviklingen fortsætter i samme retning, da ingen tal for de seneste år er offentliggjort.

Det er imidlertid ikke kun indenfor uddannelsessektoren at man har arbejdet med at give det catalanske sprog en højere status. Jeg vil ikke gå i detaljer med dette faktum, blot nævne nogle felter, hvor man også finder det nødvendigt at lovgive om rettighederne til brugen af catalansk. I normaliseringsloven står der at befolkningen skal kunne rette henvendelse til det offentlige på catalansk og har ret til at blive besvaret på catalansk (Catalonien 1983: art. 8). Det samme gælder naturligvis for spansk. Desuden står der, i overensstemmelse med selvstyreloven (Catalonien/Spanien 1979: art. 16), at catalansk skal promoveres i medierne (art. 21) og skal være det sprog man normalt vælger at bruge i medier som TV, radio, film og teater.

Det catalanske sprogs rolle

Med denne gennemgang fremkommer det på hvilke områder det catalanske sprog skal spille en vigtig og afgørende rolle. Det catalanske sprog skal være det catalanske samfunds kulturelle sprog, og dette skal opnås igennem dets rolle i medierne, i den offentlige administration og i skoleundervisningen. Vi har set på, hvor vigtig denne rolle er for bevarelsen af det catalanske sprog. Før catalansk blev indført som et obligatorisk fag i skolen blev det ikke lært af de spansktalende elever. Da man opdagede hvilke konsekvenser dette ville få for overlevelsen af sproget, vedtog regeringen at der skulle undervises *på* catalansk, ikke *i* catalansk. Tabel 3.2 ovenfor viser den

[10] Denne store fremgang kunne evt. skyldes nedgangen i antallet af analfabeter generelt i Spanien, men det siger kilden intet om.

imponerende fremgang i befolkningens kompetence i catalansk. Dette besvarer kort de fire spørgsmål fremsat i indledningen til kapitel 3.0 – *af hvem, hvorfor, for hvem og hvordan?*.

Der er altså med indførelsen og efterlevelsen af normaliseringsloven i 1983 lagt en fast grund for bevarelsen af det catalanske sprog.

3.3 Sprogplanlægning i Baskerlandet

Den lingvistiske situation i Baskerlandet er på mange måder alvorligere end i Catalonien. Som det er blevet gennemgået i afsnit 2.2 har det baskiske sprog altid haft hårde betingelser, idet det ikke har været overvældende nødvendig at lære baskisk for immigranter, som kom til Baskerlandet hovedsageligt i industrialiseringsperioderne. Dette skyldtes bl.a. den interne splittelse i Baskerlandet (landbefolkningen talte baskisk – bybefolkningen gjorde ikke), som igen gjorde det svært for tilhængerne af det baskiske sprog at gennemføre en decideret sproglig revolution, da der var så få talere af baskisk i regionen. I slutningen af 1800-tallet var tallet helt nede på 5 % (se side 11).

Denne procentsats er imidlertid blevet højere siden, men før vi går i detaljer med dette, skal vi se på, hvad der har gjort ændringen af brugen af baskisk mulig.

Selvstyreloven

Den baskiske region fik, ligesom Catalonien, selvstyre i 1979. Selvstyreloven (*Ley orgánica de estatuto de autonomía para el País Vasco*) anerkender baskisk og spansk som officielle sprog i Baskerlandet,

Art. 6, stk. 1-2

1. ”*El euskera, lengua propia del pueblo vasco, tendrá, como el castellano, carácter de lengua oficial en Euskadi, y todos sus habitantes tienen el derecho a conocer y usar ambas lenguas*”.

   (”Baskisk, det baskiske folks eget sprog, vil få, ligesom spansk, karakter af officielt sprog i Baskerlandet og alle dets indbyggere har ret til at kende og bruge begge sprog”).
2. *”Las instituciones comunes de la comunidad autónoma, teniendo en cuenta, la diversidad socio-lingüística del País Vasco, garantizarán el uso de ambas*

lenguas, regulando su carácter oficial, y arbitarán y regularán las medidas y medios necesarios para asegurar su conocimiento".

("De fælles styrende organer i selvstyreregionen, den sociolingvistiske forskellighed i Baskerlandet taget i betragtning, vil garantere brugen af begge sprog, ved at kontrollere deres officielle karakter, og de vil dømme og kontrollere de nødvendige mål og midler til at sikre sig deres [sprogenes] kendskab"(min oversættelse)) (Baskerlandet 1979: art. 6 stk. 1-2).

Den baskiske selvstyrelov siger ikke noget om de to officielle sprogs status. Der skal skabes kendskab til dem begge, men der står ikke noget om hvilken rolle de skal have i forhold til hinanden. Skal spansk være det dominerende sprog, som hidtil, eller ønsker man, udover at fremme brugen af baskisk, også at fremme den baskisktalende del af befolkningens lingvistiske rettigheder? Dette fremgår ikke klart af art. 6 stk. 2, som det gør i Cataloniens selvstyrelov art. 3 stk. 3 (se side 20-1).

Denne umiddelbare mangel skyldes måske at baskisk er et minoritetssprog indenfor sit eget territorium. Det ville måske være for optimistisk at stile efter lighed mellem baskisk og spansk, når kun ca. 25 % af den baskiske befolkning taler sproget, mens over halvdelen ikke hverken taler eller forstår baskisk.

	% 1981	% 1986	% 1991	Udvikling 1981-1991 i %
Taler baskisk	22	25	26	4
Forstår baskisk	15	17	20	5
Forstår ikke baskisk	64	58	54	-10

Tabel 3.3 Procenttal for baskisk i Baskerlandet fra 1981-1991 (Euromosaic).

Der er, som det fremgår fra tabellen, et stort overtal af indbyggere i Baskerlandet, som slet ikke har kompetence i baskisk. Dette tal er dog faldet med 10 % i løbet af den tiårige periode. Som det ses er antallet af baskisktalende steget med 4 % fra 1981 til 1991, og procenttallet for gruppen af indbyggere som forstår baskisk er ligeledes steget. Vi ser altså en udvikling i den rigtige retning i forhold til overlevelsen af det baskiske sprog. Men der er stadig lang vej tilbage, hvis baskisk skal opnå samme brug som spansk i regionen. Nedenfor vil jeg skitsere hvordan denne udvikling, som ses i tabel 3.3, er kommet i stand, og hvad man i uddannelsessektoren har gjort for at fremme brugen af baskisk.

Normaliseringsloven for brugen af baskisk

Den baskiske normaliseringslov (*ley básica de normalización del uso del euskera*) fra 1982 (Baskerlandet 1982) nævner, i modsætning til den baskiske selvstyrelov, et mere målrettet formål med det baskiske sprog.

I indledningen af loven står der (min oversættelse): ”*Det handler om at anerkende baskisk som det mest synlige tegn på og mål for vores samfunds identitet, samt som et instrument til individets fulde integration i samfundet gennem kendskabet til og brugen af det [sproget]*” (Baskerlandet 1982: indledning). Videre, i art. 15, lyder det (min oversættelse): ”*Man anerkender alle elever rettigheden til at modtage undervisning både i baskisk og i spansk på alle uddannelsesniveauer. Til dette formål tager parlamentet og regeringen de hensigtsmæssige forholdsregler der tilsigter den progressive udbredelse af tosprogethed i Baskerlandets uddannelsessystem*” (Baskerlandet 1982: art. 15).

Det baskiske sprog skal altså både være kerneværdi i den baskiske kollektive identitet (*”[...]mest synlige tegn [...]”*) og udbredes i uddannelsessystemet, så man opnår et tosproget samfund.

Disse formål byder på en hel del ændringer i det baskiske sprogs status, når man tager i betragtning, at sproget 100 år forinden blev mere eller mindre ignoreret som en vigtig faktor i den baskiske identitet, til fordel for den baskiske race, som af det nationalistiske parti blev udnævnt til at være den baskiske identitets kerneværdi, samt at det under diktaturet var forbudt at tale baskisk (afsnit 2.2).

På trods af forbuddet imod baskisk blev der allerede i slutningen af 1960’erne oprettet baskiske privatskoler, de såkaldte *ikastolak*. Disse var naturligvis ikke lovlige, men udtrykker en oprørslyst imod undertrykkelsen og en trodsighed blandt baskerne til at kræve anerkendelse af deres sprog og kultur. Det var ikke før indførelsen af normaliseringsloven at baskisk blev en legal og anerkendt del af uddannelsessystemet (Cenoz, J. i Extra & Gorter 2001: 53).

Baskisk som undervisningssprog

Man indførte, i forbindelse med normaliseringsloven af 1982, et nyt undervisningssystem. Det skulle, på opfordring af loven, sikre en tosproget region, hvor kendskabet til baskisk skulle

promoveres. Systemet, som stadig er i virke, består af en opdeling mellem tre modeller - A, B og D:

Model A: Undervisningen foregår på spansk og baskisk er et sprogfag.

Model B: Undervisningen foregår på både baskisk og spansk.

Model D: Undervisningen foregår kun på baskisk.

Nedenfor ses procentfordelingen af elever imellem disse tre modeller siden implementeringen af normaliseringsloven og frem til sidste år.

	Børnehaveniveau i % for årene			Grundskoleniveau i % for årene		
	1983/	"for nylig" /	2000-01	1983/	"for nylig" /	2000-01
Model A	-	26	10	80	44	22
Model B	-	32	30	7	28	29
Model D	-	41	60	13	27	49

Tabel 3.4 Procenttal for elever som fulgte henholdsvis model A, B, og D i årene 1983, "for nylig" (Euromosaic) og 2000-01 (EUSTAT).

Denne tabel er lidt usikker, idet den er sammensat af oplysninger fra to forskellige kilder (EUSTAT og Euromosaic). Det har ikke været muligt at skaffe tal for undervisningsmodellen på børnehaveniveau fra 1983. Betegnelsen "for nylig" er brugt, fordi det ikke fremgår af kilden (Euromosaic) hvornår tallene er fra, kun den engelske betegnelse "recent" bruges. Desuden opererer EUSTAT med en Model X, som helt udelukker baskisk fra undervisningen. Jeg har dog valgt at se bort fra denne mulighed, da antallet af elever under denne model er forsvindende lille.

På trods af manglende oplysninger og deslige indikerer tabellen, at udviklingen går den rigtige vej. Indflydelsen fra spansk er på vej ud af undervisningssystemet, hvilket ses af det faldende procenttal for Model A fra 1983 til sidste år. Baskisk, derimod, har vundet indpas i systemet og Model D rummer nu næsten 50 % af eleverne både i børnehaven og i grundskolen. Man må kunne forvente at disse elever forstår og højst sandsynligt taler baskisk, hvilket må siges at være en fremragende udvikling for kendskabet til det baskiske sprog. Bliver dette kendskab holdt ved lige fremover er der grundlag for overlevelsen af det baskiske sprog.

Normaliseringsloven nævner ikke kun undervisningssystemet som et vigtigt sted, hvor det baskiske sprogs status skal højnes. Medierne er et andet vigtigt sted, hvor baskisk skal optræde for at opnå et større kendskab til det. I art. 5 står der, at borgerne i Baskerlandet har ret til at modtage radio, TV, aviser og andre publikationer på baskisk. I art. 6 nævnes det, at man kan henvende sig til det

offentlige på enten baskisk eller spansk, og forvente at få svar på samme sprog som man rettede henvendelse på.

Det baskiske sprogs rolle

Vi ser altså hvilken effekt normaliseringsloven fra 1982 har haft på kendskabet til det baskiske sprog. Målet med loven var at gøre Baskerlandet til en tosproget region med speciel fokus på at gøre kendskabet til baskisk mere udbredt og derved sikre overlevelsen af det baskiske sprog. Overlevelsen af sproget er selvfølgelig en forudsætning for at kunne gøre baskisk til kerneværdien i den baskiske kollektive identitetsfølelse, som var et andet formål med normaliseringsloven.

Med indførelsen af det nye undervisningssystem i 1983, Model A, Model B og Model D, ser vi et stigende kendskab til baskisk på baggrund af et stigende antal elever som følger Model D, hvor baskisk er undervisningssproget og spansk kun er et sprogfag. Dette system er altså midlet til at opnå en tosproget region.

3.4 Delkonklusion

Gennemgangen af sprogpolitikken og sprogplanlægningen i Catalonien og i Baskerlandet afslører både en del ligheder og en hel del uligheder mellem de to regioner mht. brugen af catalansk og baskisk.

Sprogpolitikken i de to regioner er forholdsvis ens. Begge sprog blev i den spanske Forfatning i 1978 anerkendt som officielle sprog i de respektive regioner sammen med spansk. I selvstyrelovene fra 1979 er der den forskel at det ikke eksplicit bliver vedtaget at baskisk skal have samme status som spansk i regionen. Men i normaliseringsloven fra 1982 bliver der rettet op på dette, og man vil gøre Baskerlandet til en tosproget region for at fremme brugen af baskisk. Det samme gælder for den catalanske normaliseringslov fra 1983, som vil rette op på uligheden mellem brugen af catalansk og spansk.

Sammen med normaliseringslovene bliver der i hver af de to regioner indført et nyt undervisningssystem, som begge bygger på, at catalansk og baskisk fremover skal være undervisningssprog i stedet for spansk, som altid har optaget denne rolle. Muligheden for at vælge spansk som undervisningssprog eksisterer stadig, men med tiden er der færre og færre elever som vælger dette.

Af dette kan man konkludere at sprogplanlægningen og sprogpolitikken er overvældende ens i de to regioner.

Men på trods af denne lighed, viser der sig i gennemgangen af de to regioners sprogplanlægning at være en overraskende stor uoverensstemmelse i resultaterne. Mens 68 % af den catalanske befolkning taler catalansk i 1991 (tabel 3.2), taler kun 26 % af den baskiske befolkning baskisk (tabel 3.3). Når man ser på de to sprog som undervisningssprog, var der i skoleåret 1989/90 56 % af de catalanske børnehave –og grundskolebørn som fulgte et *immersion* program med catalansk som undervisningssprog (tabel 3.1). I tabel 3.4 ser vi under betegnelsen "for nylig", at kun 27 % af de baskiske skoleelever fulgte Model D, med baskisk som undervisningssprog, og 11 år senere, i skoleåret 2000/01 var procenttallet for disse børn "kun" nået op på 49 % .

Det forekommer her relevant at spørge: Hvorfor er procenttallet for antallet af talere pr. indbygger af catalansk og baskisk i henholdsvis Catalonien og Baskerlandet ikke omtrent det samme? Hvorfor er der så stor forskel, både på procentdelen af talere af de to sprog og på procentdelen af elever som har de to sprog som undervisningssprog, når de to regioners sprogpolitik ligner hinanden så meget?

4.0 Konklusion

En nation har nogle værdier og traditioner, som er karakteristiske for nationen. Disse værdier og traditioner udgør kulturen og hjælper med til at skabe en fælles identitetsfølelse indbyggerne imellem. Hvis kulturen trues opstår nationalismen for at værne om de fælles værdier og traditioner, og hvis der ikke gøres en indsats for at bevare dem, kan de risikere af gå tabt, og kulturen er i fare for at uddø.

En af disse karakteristiske værdier, og måske den vigtigste, er sproget. Sproget er noget fælles for folket som lever i en bestemt kultur, og trues det af tilstedeværelsen af et andet sprog, er der stor sandsynlighed for at det enten dør ud, eller dets brugsområde formindskes, og dermed svækkes dets status .

Jeg har i kapitel 2.0 forsøgt at forklare hvordan en udefrakommende trussel kan udsætte en kultur for overhængende fare, samt vist hvordan dette igennem mange år har været en realitet i Catalonien og i Baskerlandet. Den interne immigration og det dermed følgende spanske sprog har udgjort en

trussel mod catalansk og baskisk i de to regioner, og de to sprog har mistet både brugsområder og status til fordel for spansk.

I gennemgangen af sprogplanlægningen og sprogpolitikken (kapitel 3.0) sås det hvad man har gjort for at bevare de to minoritetssprog, og hvordan man har implementeret lovgivningerne i regionerne. Dette har fremmet brugen af begge sprog, og samtidig formindsket brugen af spansk i de to regioner. Desuden har jeg forsøgt at vise ligheden mellem de to regioners sprogpolitik.

Men hvorfor er resultaterne så ikke ens?

Eftersom resultaterne er så forskellige i de to regioner (i 1991 var der 68 % af indbyggerne i Catalonien som talte catalansk, mens tallet i Baskerlandet lå på 26 %) mener jeg ikke, at sprogpolitikken og sprogplanlægningen er tilstrækkelige til at kunne forklare den store forskel på den lingvistiske situation i henholdsvis Catalonien og Baskerlandet. Når sprogplanlægningen i de to regioner har så stor lighed kan ansvaret for de to sprogs overlevelse ikke ligge her, men skal derimod findes i historien. Dette er årsagen til, at jeg har tillagt de historiske fakta så stor betydning i denne opgave.

Baggrunden for den succes som Catalonien har haft med sin sprogplanlægning skal findes i den betydning man har tillagt sproget igennem tiden. Catalansk har altid haft status som kerneværdi i den catalanske identitet. Ligesom samfundet har haft en høj status, har sproget også haft det, og dette har medvirket til at immigranter har haft viljen til at lære sproget. Desuden har de catalanske nationalister aldrig været fremmedfjendske, og der har været interesse for immigranternes integration ind i samfundet. Disse holdninger har påvirket interessen for det catalanske sprog, og da det med diktaturets fald og ophævelsen af forbuddet mod at tale catalansk blev muligt at genoplive sproget, var en sprogplanlægning med catalansk i fokus velkommen blandt befolkningen.

Anderledes ser det ud med baskisk. Den interne splittelse i Baskerlandet, hvor bybefolkningen hovedsageligt kom fra Castilla og landbefolkningen var oprindelige baskere, og dermed de eneste som talte baskisk, har gjort at man i Baskerlandet har manglet en kollektiv identitetsfølelse. Sproget har ikke været vigtigt for eliten i byerne, og baskisk har gennem historien aldrig haft status som kerneværdi i kulturen. De baskiske nationalister var særdeles fremmedfjendske, og immigranter blev ikke opfordret til at lære baskisk, snarere tværtimod, ej heller var det nødvendigt, idet det taltes så lidt, at man udmærket kunne overleve i samfundet ved

kun at tale spansk. Disse faktorer har haft en effekt på antallet af baskisktalende indbyggere i de baskiske provinser. Selvom interessen for baskisk ser ud til at være stigende, og implementeringen af normaliseringsloven har en positiv virkning, er der stadig en lang vej for baskerne hvis de vil redde deres sprog fra at uddø.

Jeg mener at have påvist, at de historiske fakta har en betydelig indflydelse på den lingvistiske situation i Catalonien og i Baskerlandet. Sprogplanlægningen bærer ikke alene skylden for, at situationen ikke er optimal i Baskerlandet, ej heller er den tilstrækkelig til at forklare den store forskel i brugen af catalansk og baskisk.

Referenceliste:

Bøger og artikler:

Ager, Dennis (2001) *Motivation in Language Planning and Language Policy* Clevedon, UK: Multilingual Matters Ltd.

Argente, J. A. (1993) ”Spain (E)” in Ammon, U. Et al. (Eds.) *Multilingual Concepts in the Schools of Europe,* Sociolinguistica no. 7, pp. 90-99.

Artigal, Josep Maria (1991) *The Catalan Immersion Program: a European Point of View* Norwood, New Jersey: Ablex Publishing Corporation.

Conversi, Daniele (1990) ”Language or Race?: The Choice of Core Values in The Development of Catalan and Basque Nationalisms” in *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 13, no. 1, pp. 50-70.

Cenoz, Jasone (2001) ”Basque in Spain and France” in Extra, G. and D. Gorter (Eds.)(2001) *The Other Languages of Europe* Clevedon, UK: Multilingual Matters Ltd.

Guibernau, Montserrat (1996) *Los Nacionalismos* Barcelona: Editorial Ariel, S.A.

Heiberg, Marianne (1989) *The Making of The Basque Nation* Cambridge: Cambridge University Press.

Kaplan, R. B. and R. B. Baldauf (1997) *Language Planning –From Practice to Theory* Clevedon, UK: Multilingual Matters Ltd.

Krashen, Stephen D. (1989) *Language Acquisition and Language Education* Prentice Hall International.

Ó Riagáin, D. (2000) ”All Languages – Great and Small: A Look at the Linguistic Future of Europe with Particular Reference to Lesser Used Languages” in Trifunovska (Ed.) *Minority Rights in Europe: European Minorities and Languages* pp. 31-42 The Hague: T. M. C. Asser Press.

Poggeschi, G. (2000) ”Linguistic Rights in Spain” in Trifunovska (Ed.) *Minority Rights in Europe: European Minorities and Languages* pp. 85-95 The Hague: T. M. C. Asser Press.

Shafir, Gershon (1995) *Immigrants and Nationalists* New York: State University of New York Press.

Internettet:

Baskerlandet (1982) ”Ley básica de normalización del uso del euskera” (lov om

normalisering af baskisk) (lov nr. 10/82 af 24/11/1982; http://www.mec.es/leda ; [Ministerio de Educación, Cultura y Deporte] (ministeriet for uddannelse, kultur og sport) (printet d. 10. december 2001).

Catalonien (1978) "Real decreto por el que se regula la incorporación de la lengua catalana al sistema de enseñanza de Cataluña" (regulering af indførelsen af catalansk i det catalanske undervisningssystem) (lov nr. 2092/78 af 23/06/78); http://www.mec.es/leda ; (ministeriet for uddannelse, kultur og sport) (printet d. 18. december 2001).

Catalonien (1983) "Ley de normalización lingüística en Cataluña" (lov om normalisering af catalansk) (lov nr. 7/83 af 18/04/1983); http://www.mec.es/leda ; (ministeriet for uddannelse, kultur og sport) (printet d. 10. december 2001).

Euromosaic (årstal fremgår ikke på siden) (procenttal for Baskerlandet 1981, 1986, 1991); http://www.uoc.es/euromosaic/ (printet d. 8. oktober 2001).

EUSTAT [Euskal Estatistika Erakundea] (????) (Baskerlandets institut for statistik); http://www.eustat.es (printet d. 19. december 2001).

IDESCAT [Institut d'Estadística de Catalunya] (årstal fremgår ikke på siden) (Cataloniens institut for statistik); http://www.idescat.es (printet d. 19. december 2001).

Lincaweb (1996); http://www.cercat.com/lincaweb/ (printet d. 8. oktober 2001).

Spanien (1978) "La Constitución Española" (den spanske Forfatning); http://www.mec.es/leda ; (ministeriet for uddannelse, kultur og sport) (printet d. 10. december 2001).

Spanien/Baskerlandet (1979a) "Ley orgánica de estatuto de autonomia para el País Vasco" (baskisk selvstyrelov) (lov nr. 3/79 af 18/12/1979); http://www.mec.es/leda ; (ministeriet for uddannelse, kultur og sport) (printet d. 10. december 2001).

Spanien/Catalonien (1979b) "Ley orgánica de estatuto de autonomía de Cataluña" (catalansk selvstyrelov) (lov nr. 4/79 af 22/12/1979); http://www.mec.es/leda ; (ministeriet for uddannelse, kultur og sport) (printet d. 10. december 2001).